

проза

проза

Галіна Ланеўская

...маўчаныне было
май мовай...

Астравы

Падарожжа наўпраст

Як пчолы мёду, мы шукалі, дзе паставіць намёт. Тут, ля гэтага возера таксама хапала людзей, з шашлыкамі і навязыліваю гучнай музыкай, якая съляпіла цішыню пылам ды брудам.

Бегалі, дурэлі, яшчэ мокрыя, у рушніках, толькі з возера, дзе... Рыбакі стаялі ля берага, наставіўшы свае лёгкія антэнны. І ляжалі ў кустах стрыножаныя, спустошаныя. Два буслы з-пад гарэлкі, і тхнула ўчарашнім півам “Крыніца”... Такія чыстыя, святыя вобразы, такія слова, і вось, за нашым ужо часам спаскудзілі...

Але мы вырашылі спыніцца тут, крыху наводдаль ад усіх, бліжэй да вады, пад вярбою. Бо яшчэ калі пад'яджалі, і ня чулі навязылівай музыкі, і дым мангалаў ня еў вочы, з пагорку, з вышыні, перад намі раптам адкрылася такая дзівосная, нават не зямная, касымічная карціна... Возера, акаймаванае плаўнымі лініямі лясоў ды аксамітнымі смарагдавымі ўзгоркамі, дыхала ту-

манамі і ціхі-ціха, шэптам перамаўлялася з небам. Яшчэ не вечаровым, сонечным, але таксама нейкім ціхім-ціхім, як казка...

Адсюль Драздовіч убачыў бы свае касымічныя бегі, і Таркоўскі пачуў, як уздыхае Салірыс. Але галоўнае, там, у гэтym чароўным возеры былі астравы... Яны вабілі, нястрымна прыцягвалі да сябе... Яны нас чакалі...

Калі даеш нырца, цішыня закладае вушы. І бераг адступае, бо цябе цікавіць дно і водарасы, сярод якіх сноўдаюць, снуюць, як уток між асновы, уцякаюць ад драпежнікаў і рыбацкіх сетак карасікі, зыркаюць ці проста стаяць, чакаючы спажывы, што мусіць сама прыплысьці ў зубы, шчупакі... Водарасы паўтараюць музыку хваляў, музыку сонечнага съятла, што з цяжкасцю прабіваецца скрэз ваду. Дасюль больш паловы насељнікаў планеты – гэта рыбы, ціхія, маўклівыя, яны заварожваюць музыкаі свайго цела... Усе мы калісьці былі рыбамі, маўклівымі, ціхімі... Мы плылі і плылі сабе... У акіяне сваіх будучых сноў, сваіх будучых мрояў, сваёй уласнай цішыні...

Калі я была рыбкай...

...пра гэта ніхто ня ведаў. Як дасюль не дазналіся людзі пра тое, што русалкі робяцца русалкамі толькі на адзін тыдзень у годзе. Той самы, перадкупальскі, русальны тыдзень.

А ўвесь астатні час яны рыбкі... Залатая рыбка, што можа выкананіць трэў вашыя жаданьні, таксама была русалкай, таму і гаварыла, таму і разумела чалавечую мову і чалавечыя жаданьні. А яе ўласнае жаданьне было адзінкы... Хутчэй у ваду. Каб забыцца. Каб забыцца...

А я дала нырца, каб успомніць... успомніць той час, калі я была рыбкай і ўпершыню падплыла вось да гэтага вострава, да гэтага берага і выпаўзла на яго... На сваё вялікае купальскае шчасыце... і скруху.

Калі тваё цела раптам робіцца вялікім, і ў грудзях пачынае біцца сэрца, кроў гарачая, апякае цябе з сярэдзіны, — таго, што зьявіўся твар, рукі, луска ападае, як бы і не заўважаеш. Унутраныя перамены, яны больш значныя, чым зынешнія... Хаця для тых, хто цябе бачыць, галоўнае—твой выгляд, твае грудзі, рукі, валасы, вочы... Калі вочы — люстэрка душы, значыць, у русалак ёсьць-такі душа...

Гэты востраў дасюль называюць Бярозавым. Тут шмат бяроз... Цэлы бярозавы гай. А тады, калі я ўпершыню іх убачыла..., не, вядома ж, ня гэтыя бярозы, а даунейшыя, але тады, калі я выйшла, выпаўзла з вады і патанула ў вечаровы тумане, калі мой хвост яшчэ не абсох, тады мне гэтыя дрэвы нагадалі нас, русалак... У іх, бяроз, таксама луска па ўсім целе, кучаравыя, з зялёным адлівам валасы і гэткія ж жывыя, зеленаватыя вочы... И ніякай магчымасці сыйсьці з месца, прабегчыся, затаньчыць...

Потым я агледзелася і заўважыла лодку. Лодка чакала свайго гаспадара.

Калі ён выходзіў з лесу, з вялізным бярэмам бярозавых галінак, — гэта цяпер я ведаю, што з іх вяжуць венікі для лазыні, — а тады, я падумала, што ён зьбіраецца раскладаць вогнішча (я бачыла, як раскладаюць вогнішча, ды не звярнула ўвагу: агонь жа зъядзе толькі сухоцьце, а тут сьвежыя зялёныя галінкі)... Маладая, зусім дурніца была я тады. Ён кінуў ахапак у лодку, вярнуўся і пачаў рваць валасы, ой, ламіць галінкі ў той бярозкі,

што стаяла бліжэй за ўсіх да вады, той, аб кару якой я счышчала з сябе луску, і з якой зьбіралася пагаварыць... Мы, русалкі, можам гаварыць ня толькі з людзьмі, але і з дрэвамі, птушкамі, звярамі... Усяго раз на год, усяго тыдзень, але ж затое нагаворышся за цэлы год маўчаньня... Памятаец? Маўчу, маўчу ўжо, як нямая рыба...

Сонца садзілася, і туман быў мне на карысьць. Сутоньне і, дзякуючы расе, ня так суха. Усё, што я прыдумала тады, каб пазнаёміцца з ім, дык гэта закапацца ў пясок і захінуць грудзі папараць-лісцем... Што я тады з яго спляла, дасюль не разумею. Ніколі ж да таго нічога падобнага не рабіла. Ды што там, рук год ня мела...

Убачыў мяне на беразе, ля сваёй лодкі, зълякнуўся, спужаўся, але выгледу не падаў, усыміхнуўся толькі, прывітаўся... Тоё ягонае першае, ціхае, але такое моцнае, гарачае, мужчынскае:

— Прывітанье!

...дасюль у вушах, у души. Згадаю, і ўсё паплыло. Бы і не было тых гадоў, дзесядзігоддзяў, стагоддзяў. Яго няма, а рэха, бач ты, засталося.

— Ты адкуль тут?

— А ты адкуль? — ўсё, што прыдумала я скажаць яму ў адказ.

— Я з вёскі, з Заазер'я. Вось па венікі прыплыў. Зімою, ведаеш, як у лазыні такімі венікамі парыщца... Ухх! Смаккатта.

І ён сыцебануў сябе па грудзях, па сыпіне і з насалодай перасмыкнуў плячыма. Я тады нешта ўспомніла, з даўняга свайго, яшчэ чалавечага, дзяячага жыцця, ці зразумела. Ня ведаю.

— Дык ты любіш парыщца бярозчынымі валасамі?

Ён засымляўся. Проста ў очы мне зірнуў і засымляўся.

— Ну ты скажаш! Бярозчынымі валасамі... Хаця... Прыйгожа гучыць. Бярозчыны валасы... Усе косы бярозам павыдзіраў, пасушу і парыщца буду... І ты прыйгожая. Ні ў кога такіх вачэй ня бачыў. Проста вір нейкі. Зялёны вір...

— А ў цябе тады нябёсы ў вачах лашчацца... — бы і ня я тады казала. Словы самі наплывалі аднекуль і выплескаліся, біліся, як хвалі аб бераг.

Мы гаманілі, мы гаварылі, лашчылі адно аднаго словамі, пакуль сонца грала, не магло нагуляцца з возерам. У паўэмроку, што ахутаў нас, ужо і хавацца мне не было чаго, але я прыціскала папараць да грудзей, надта сэрца білася. Я баялася, што выскачыць і я адразу памру, так і не дагаварыўшы...

Яго звалі Ветрам. А я назвалася Вадою. Прыйгожае імя, праўда? Вада. І закалыхвае, і астуджае.

— Ты што, тут застаешся? — спытаўся ён, адплываючы.

— Я тут жыву, — кажу яму, — Я тут цяпер жыву.

— А я думаў, гэты востраў бязлюдны... Мы сюды звычайна на Купальле прыплываем. Нашым гуртам. І сёлета прыплывем. Ты прыходзь да нас. Патаньчым...

О, колькі жарсыці было ў гэтым ягоным, зусім жа шэптам “Патаньчым...”! Я тады ўпершыню адчула, што такое мець ногі і ўсё астатніе... Але ж толькі адчула. Там, пад халодным, цяпер мне, з жывою, гарачай крывёю, халодным пяском быў хвост, вялізны, у рост дзяячых ножак. Але ж хвост...

І тады я начала чакаць Купальле... Дзьве мае знаёмыя, не хачу назваць іх сяброўкамі, бо сябровак у мяне ніколі, яшчэ з таго, чалавечага жыцця

не было. Дык вось, дзьве мае знаёмыя русалкі прыплылі той ноччу на мой, я ж думала толькі мой і Ягоны, Бярозавы востраў. І, расчэсваючы на сон косы, пачалі свае нудныя съпевы пра нядолю, успаміналі, згадвалі свае даунія чалавечыя, дзяячыя пакуты, і самі, здавалася, цешыліся тымі балючымі згадкамі-ўспамінамі. А пачалося ўсё з маёй згадкі пра ногі, якіх у нас цяпер не было, і не магло быць за той грэх, які ўчынілі сваёй души і свайму целу. Той грэх, на які кожную з нас штурхнуў боль, пякучы, непераадольны, як вечнасьць, што цяпер стала нам пакараньнем...

— Кажуць, калі каторай з нас хоць на імгненьне дадуща цяпер ногі, кожны крок будзе падобны на крок па шкельцах, па ільдзінках, па вугельчыках... Але я, пэўна б, усё адно хацела іх мець. Хоць на імгненьне. Каб патаньчыць ля вогнішча на Купальле, разам з усімі...

Я ўздыхнула, а дзяўчаты зьдзівіліся.

— Навошта? — спыталася Рэя, так яе звалі цяпер, — Мы ж можам каго хочаш заказытаць і забраць з сабою ў вечнасьць, цэлую вечнасьць...

Няўжо ты забылася, як балюча было нам хадзіць па зямлі?

Па шкельцах...

*Ён прыплыў з далёкай краіны
Князя нашага сынка адзіны...*

*Цуд празрысты прывёз ў падарунак —
Так кахранню падвёў ён раҳунак.*

*Мы сустрэліся ў казачным лесе
Па вясне. Я ішла у Залесьсе.*

*А ён скача насустрач, як вецер,
Сутынціўся... Ёсыць цуды на съвеце!*

*Не дайшла я нікуды тады.
І чакала яго тры гады.*

*А ён цуд той прывёз ў падарунак.
Не сказаў, што падводзіць раҳунак.*

*Покуль кветкі я ў лузе зьбірала,
Яго жонка ужсо абдымала.*

*У празрыстае шкло наліла я вады
Кветкам піць. А сама — ў нікуды.*

Уздыхнула другая русалка — Завея:

Па ільдзінках...

*Басано́ж бегла я на спатканье,
І шаптала я: “Панечку, пане...”*

*А яго ўсё няма і няма,
Незаўважна апала зіма...*

Рэчку лёдам зьняволіў мароз,

I ня ўбачу ніхто маіх сълёз...

*Да вады, да жывое вады...
Ў пельку, ў пельку. Бы ў неба тады...*

Я маўчала. Баялася словаў. И маўчанье было маёй мовай...

Па вугельчыках...

*А я не... Не скажу, не скажу...
Бо дасюль на цябе варажу.*

*Бо і ўсьмешку тваю, твае вочы
Мрою, съню з ночы ў ноч, і бяз ночы...*

*Мы спаткацца з табою хацелі, ты сам папрасіў.
І бачыла я: ты даўно дакасіў...*

*Я цяпельца расклала пад нашай вярбой.
Любавалася ў возеры ціха сабой.*

*Потым бачу: да лазні ідзе.
За руку ты суседку вядзеи.*

*І так хораша вам, так салодка,
Што навошта ж табе наша лодка?*

*І наш востраў і наша спатканье...
Толькі дровы расклала каханье.*

*Басанож я вуглі затаптала.
Я па зорках на востраў пайшла . I прапала...*

Да Купальскае ночы зынкілі Рэя з Завеяй. А я засталася там, дзе была. И зноў я чакала. Не чакаць не магла. Вечер згадкою быў пра маё мне каханье.

Вось і Ён. Падплывае мой пане... Я не бачу яго, адчуваю. Там, на беразе вогнішча звязе... Таньчаць там і съпяваюць. І вяночкі ў ваду апускаюць. Сьвежкі зоркамі съцежкай кладуцца... Трэба ў папараць зноў апрануцца...

Кветак я назьбірала ў вяночак, на карону сабе гэтай ноччу... У вяночку яго я сустрэну. Я змагу, гэтым разам я хвост не надзену. Кожны крок, як крывавая рана. Але сέньня тваёю я стану...

Зноў расклала я ціха цяпельца. Не хачу я кахацца з тапельцам. Я жывога, гарачага хлопца хачу, я яго мроіць мною адной навучу...

Чую съмех. Яны падплываюць. Хлопцы лодкі на бераг штурхаюць. Ён паходню трymае, мой Вечер, мне ты першы мужчына у съвеце...

— Гэй, ёсьць тут хто жывы?!

Ён гукнуў. Рэхам я уздыхнула...

— Вы... Вы? Вы!

— Здаецца, нікога няма... — ён сказаў і ўздыхнуў.

— Не выйду сама! — засымлялася, крыўдна так...

— Леся! Дай руку...

На руках яе з лодкі ён вынес. А я рэхам зноў сталася... Я на іх любавалася. Як скакалі яны, як съпявалі... Потым папараць-кветку шукалі. И знайшлі яе недзе ў вадзе...

А мяне не кахае ніхто і нідзе... Толькі сълед вось крывавы з параненых ног. Што ж паробіш, убачыць мяне ты ня змог.

Я хваста не надзела і стала празрыстай, я стала паветрам, вадой чыстай-чыстай. Вам соладка так цалавацца ўва мне... Лепш рыбкай зноў буду і жыцьму на дне...

Ізноў я маўчала. Год, два. Усе гады..

І аднойчы увосень прыплыў ён сюды. Я па лодцы пазнала. Стары быў ён дзед. Але нерат закінуў — у ім сышоўся мой съвет.

Зноў я бераг адчула. Сысівелі бярозы... І ня п'яны ж ён быў, а цвярозы. А хістаўся. На нагах не стаяў. Так спужаўся.

— Ты нейкая незвычайная, рыбка мая, — сказаў ён такім знаёмым, маладым голасам.

І я не магла не адказаць яму...

— Я самая, што ні на ёсьць звычайная рыбіна, проста золата бяроз люструецца... Мая луска люструе сонечнае съятло і золата бяроз.

— Але ж ты яшччэ і гавор-рыш, — запінаўся ён, — І твой голас мне дзіўна знаёмы.

— А ты мяне калісьці запрашаў патаньчыць на Купальлі, але я цябе прашу, адпусьці мяне зараз у ваду. Бо я ўжо задыхаўся. Навошта табе дохляя залатая рыбка? Адпусьці, і я выканала ўсе твае жаданьні.

— Усе?

— Усе.

— Ладна. Паверу. Усё роўна, адна рыбіна — гэта ня ўлоў, а нейкі проста зъдзек з рыбака. Мая баба мяне засьмяе.

— Дык што ты хочаш? — спыталася я, даўшы нырца і крыху адкыўшы.

— Рыбы. Не магу я сёньня ізноў вярнуцца бяз рыбы. Мяне і так у вёсцы клічуць “Вецер — дзіравы нерат”...

— Добра. Лаві сваю рыбу...

Што мне было пераканаць карасікаў ды плотак, што гэты нерат — іх уратаваньне, што ён дапаможа перабрацца туды, дзе няма драпежных шчупакоў, няма рыбакоў і ніколі, ніколі не бывае зімы... А шчупакі, ім што, пакажы, куды дробная рыба кінулася, яны за ёю съледам. Хоць у нерат. Цяпер вось ні ўзад, ні ўперад... Ды ладна, няхай хоць сонца пабачаць, бярозы ў золаце, дзеда, які калісьці быў такім маладым і прыгожым... Даруйце, падманула ўсіх. Цяпер болей ніхто мне ніколі не паверыць. Хаця, калі наступны раз сказаць, што каб рыбкам было кепска там, куды я іх паслала, яны б вярнуліся. А раз не вярнуліся, значыць, там ім добра... Ад жадаючых трапіць у нерат адбою ня будзе. Дзед штораз будзе рыбу дадому прыносіць. І ніхто больш не назаве яго Вецер-Дзіравы нерат... Багата жыць яны стануць са сваёю бабай Лесяй. Дом новы паставяць. Сабе. Дзесям. Унукам...

Якою нядобраю, цынічнаю я стала.

Але назаўтра мой Вецер не папрасіў у мяне рыбы. Ён папрасіў, каб я вярнула ягонай бабе маладосьць. Вярнула. Чаго ня зробіш дзеля каханага.

А назаўтра ён прыйшоў прасіць мяне, каб вярнула я яму ягоную бабу, бо зьбегла яна да маладога суседа. А я проста вярнула ёй яе ўзрост, зноў зрабіла яе старою. І яна сама вярнулася да дзеда.

Цяпер, колькі ён ні стаіць на беразе, колькі ні закідвае свой нерат, абплываю яго бокам. Ёсьць мяжа цярпеніню і болю.

Там, на дне ціхі-ціха, і такія мяккія, чароўныя водарасы. Гэта цяпер маё,

зялёнае купальскае вогнішча, мая чароўная папараць-кветка. Калі наступны раз я выберуся на бераг, я ня буду ні дзяўчынай, ні русалкай, ні рыбкай...

Зъмяіны Замак...

...таямніца якога каменьчыкам, люстэркамі шкельцам легла ў ягония съцены, калі я там была Чараўніцай.

Цяпер гэта праста рэшткі, насып каменьня на востраве з годнаю называю Замак. Людзі ня любяць, дакладней, баяцца нас, зъмей... І мяне баяцца. Хаця яд мой гаючы, чароўны. Зажыўляе любыя раны. Такіх, як я, на зямлі больш няма.

Восень... Час, калі мы, зъмеі, як птушкі, зъбіраемся ў адно месца, каб паўзыці ў вырай. Наш вырай, наш рай... Калі на Узвіжанье паўзеш скрэзь апалае лісце, здаецца, што гэта парчовая мантывія шоргае за тобой па зямлі, як тады, калі я была Карапавай... Бацька сам збудаваў і падарыў мне гэты замак, падалей, сярод возера, на востраве, каб не перашкаджала яму цешыцца з новаю яго кахранкай, з-за якой памерла мая маці... Я рана стала жыць сама... І калі бацька памёр... страшная хвароба зъела, як яблыкі есьць гніль, а парша есьць жыта, страшная хвароба зъела іх усіх. Гэта было пакараньне. Дык вось, я ня стала перабірацца ў ягоны замак. Урэшце рэшт гэта мяне і ўратавала. А замак хутка зарос так, што да яго цяпер і не дабрацца.

Я засталася тут, на гэтым, сваім востраве. І адсюль кіравала сваім Карапеўствам. Княжыла. Бо я была Княгінай. Але мне захацелася звацца Карапавай, каб займець свайго Каалаля...

Каб адшукаць яго, я загадала прывесыці да мяне самага лепшага з вядомых на маіх землях мастакоў і папрасіла яго напісаць некалькі маіх партрэтав. І разаслала іх ва ўсе суседнія, нават далёкія карапеўствы.

І вось аднойчы пад вечар, калі сонца ўжо садзілася за лес, і возера ціха перамаўлялася з залітым румянкам небам, да майго вострава прыстаў карабель. З чароўнымі белымі ветразямі, якія ў промнях сонцевага зыходу здаваліся пунсовымі.

І мне прынеслы дзіўную рэч — шкляное люстэрка. Ва ўвесь мой рост. Я ўпершыню ўбачыла, што ў мяне ня толькі прыгожыя, густыя цёмныя, як смоль валасы, глубокія, карыя, з зялёнымі жывымі вогнікамі вочы, лёгкімі крыламі бровы і ясная, з лёгкім сумам усмешка, але і прыгожы, бы вытачаны з дрэва, годны стан і такія лёгкія, гнуткія рукі... Калі я глядзелася ў тое люстэрка, я адчувала сябе такою шчасливай, найшчасливейшай ў сьвеце...

А можа гэта ад тых словаў, якія засыпіваў для мяне пад пяшчотныя струны лютні на маёй мове Ягоны пасланынік... Уяўляецце, там, у далёкім загорным краі вывучылі маю мову, каб на ёй прасыпіваць мне песні...

Адплываючы, рыцар пакінуў скрутак, прысьвечаных мне вершай.

Іх склаў той, што не даслаў мне свайго партрэта. Толькі люстэрка. Ва ўвесь мой рост.

Паляцела б я птушкаю за караблём... Ды ня даў мне лёс крылаў. Народжаны поўзаць лётаць ня можа... Бацькаў грэх не дае мне ўзыляцца. І ў ваду нырца не дасі, і ў нябёсы ня ўздымешся. Ні дна. Ні бяздоўня...

* * *

*Я ўбачыў партрэт і зрабіўся калекам.
Без вушэй і бяз рук — напаўчалавекам...*

*Толькі зрок, толькі вочы мае Вас кранаюць.
Толькі вочы мае Вас кахаюць..*

*Я глядзеў на партрэт і нічога ня чуў,
Ня мог піць, ня мог есці нічога.
А сэрца ў грудзях паўтарала:
Ў дарогу, ў дарогу, ў дарогу...*

*Але ж не, не магу адарвацца ад вас,
Не магу варухнуцца.
Я блукаю у съне, і без вас мне
Ніяк не прачнунца.*

*Валасы ваши, вусны і вочы
Цішынню разарвалі уночы.*

*Я пачуў салаўныя съпевы, —
Гэта голас гучаў маёй Дзевы...*

*Потым ластаўка крылцам ічаку мне кранула,
Быццам ваша далонь там пячотна заснула.*

*Водар кветкі чароўнай съвежасцю ўсё ахінуў,
Такога раней я ня бачыў, не адчуваў і ня чуў...*

*Пацалунак салодкі малінаю — ў рот,
Не заўважыў я нават, а з сомаў выпіў ўвесел мёд...*

*Як з зерня адросткі, з души
Адксыліся ізноўку пачучыці.
Ня толькі Вас бачыць цяпер я магу,
Але і адчуць, і пачуць я...*

*Я бачу вас і адчуваю... на голас, на дотык, на водар, на смак.
І я даплыў да Вас!.. Чуец? Так.*

Гэтыя слова, як хвалі, наплывалі, накатваліся на мяне спачатку з голасам і музыкай Ягонага пасланніка. Потым з напісанымі Ім самім літарамі, водарами пергаменту, шэптам-шоргатам старонак... Я перачытвала ягоныя вершы, калі Ён у сваёй роднай краіне садзіўся на карабель, выпраўляўся ў плаванье, калі хвалі закальхвалі яго, і зоркі нагадвалі пра мае вочы. Я іх, гэтыя слова ня чула, але адчуvala... Бо ёсьць найвышэйшы закон съвету. Калі цябе хтосьці кахае, калі хтосьці моліцца за цябе, — табе шанцавала і будзе шанцаваць...

Ды нешта ня склалася ў нашай зорнай картачнай калодзе.

Ён даплыў да мяне... Я ўбачыла яго. Але гэта была не сустрэча. Гэта было разьвітаньне.

Ведашь бы тады, што калі доўга рыхтуешся да сустрэчы, яна робіцца разьвітаньнем. А я рыхтавалася вельмі доўга. Спачатку прымярала сукенкі... Ружовую, смарагдавую, аліўкавую, нарэшце вось гэтую, чорна-карычневую, аксамітную, з аліўкавымі зынічкамі... Потым расчэсвала валасы. Я пакінула іх непрыбраннымі, нават у косы ня стала заплятаць... Чорныя, амаль да каленяў густыя хвалі... Хай яно так і будзе. Толькі не-

фрытавая заколка з аліўкавым празрыстым вочкам. І гэткія ж завушніцы, і пацеркі, бранзалет... Яшчэ туфлікі на абцасіках. Чорненкія, аксамітныя... а на плечы — шаль, лёгкі, празрысты, з нефрытавым адценнем шаль... Колер маіх вачэй стаўся майм колерам... Там, у люстэрку была тая, што чакае свой лёс... І гатовая прыняць яго, якім бы ён ня стаўся.

Я прадчуvalа. І тым вечарам мой люстэркавы адбітак выйшаў з рамы люстэрка і пайшоў са мною на бераг. І ў разывітальных сонечных промнях, там, на заходзе, з разывітальных сонечных промняў матэрыялізаваўся карабель, з белымі, бы аблокі, але цяпер, на заходзе сонца, як аблокі, залітая хвалюющим румянкам ветразямі. Mae шчокі таксама гарэлі. Я хвалявалася, бо ягоныя вершы пульсавалі ў маёй крыві.

Тут, на березе, мы яшчэ ня ведалі, што мой ня бачаны мною Закаханы ўсю дарогу, усё плаваныне штовечар выходзіў на палубу і спавядалаўся зоркам музыкаю і словамі свайго да мяне каханыня. Але, калі струны нацягнеш, як нервы, яны лопнуць. Нешта ня склалася. І зранку ў майго Закаханага пачаўся жар. І ягоныя мроі сталіся трывальнем. Ён ужо ня мроіў, ён трывальніў мною.

На мой бераг яго зънеслыі на насілках. Ён узняў галаву. Ён убачыў мяне. Нашыя вочы мусілі сустрэцца.

І тут пачаўся звон разъбітага люстэрка. Там, у замку, за тоўстымі сьцянамі. Але я пачула яго. Mae малыя пляменынікі трапілі ў люстэрка каменьчыкамі...

Зарослы сівізною, зайнелы твар і ясныя, блакітныя ільдзінкі-вочы... Пяшчота растапіла, пяшчота... Усё, што пасыпела я заўважыць. Мой закаханы прыўзняў галаву. А я ўжо ляцела ў замак. Там, за шклом у люстэрку была атрутка, была ртуць... Усе ведалі, што калі разаб'еш люстэрка, съмерць чакае ўсіх, хто будзе побач.... Я дабегла першаю... І зылізала тую ртуць, туую атрутку... І ў туую ж хвіліну адчула, як сукенка прырасла да майго цела. А ногі зрасліся ў хвост... Але я ўратавала іх, маіх пляменынікай, што зънямелі ад страху. Зънямелі ад жаху. І я ня ведала, што не разъбітае люстэрка, і ня ртуць спужала іх, а маё, на іх вачах пераўтварэньне.

На бераг я ўжо ня вылецела, ня выйшла, выпаўзла... Сонца села. Насілкі стаялі на беразе. Твар майго Закаханага быў захінты прасыцінай. І нікога, і нікога навокал, нікога ў цішыні нашага з ім спатканья...

Калі я была птушкай...

...пра гэта цяпер ведаюць усе. Я ўгаварыла сваіх сяброў, сваіх родзічай, марскіх чаек ляцець гнездавацца на Беларусь, на Птушыны востраў. А пачалося ўсё са сну...

Калі я была птушкай, я часта сыніла сны... І ў адным з іх убачыла ціхае возера, зялёны востраў і на ім, з маёй вышыні, з вышыні птушынага палёту, я ўбачыла жывы ланцужок, жывыя бела-чырвона-белыя пацеркі. Карагод... Дзяўчата вадзілі карагод і гукалі вясну...

—Жавароначкі, прыляціце,
Вясну красную прынясіце!...

У іхніх словах, съпевах, мелодыі было нешта такое цёплае,мяккае, тое, чаго ніколі ня чула я ў цёплых краях.

Яны падкідалі ўтору маленькіх птушачак і яечкі... Адны, папяровыя, падхопленыя ветрам, узъляталі, а іншыя, з цеста, ападалі на зямлю. Дзяў-

чаты чакалі ня нас, чаек, а жавароначкаў. Я зьдзяўбла адно яечка. Такое смачнае... У ім быў смак зерня, былі соль і слодыч... Соль сълёзаў і слодыч пацалункаў, у іх было тое, што людзі завуць каханьнем...

І той смак, смак, які я прысыніла, і прывёў мяне і маіх родных, сяброў на Беларусь, на Птушыны востраў.

І мы началі абжываць яго, гэты дзіўны востраў. Мы началі абжываць Птушыны востраў, і праз яго, праз гэты зялёны, аксамітны акрайчык зямлі началі спазнаваць Беларусь. Чайкі, тым больш, мы, марскія, ніколі не гняздуюцца высока. Ля мора няма дрэваў. І тут, на Птушыным востраве нашыя гнёзды былі на зямлі, ля берагу.

У мяне яшчэ не было пары, а я ўжо думала пра тое, як зрабіць нашае гняздзечка самым цёплым, мякен'кім, утульным... “Я выкладу яго сваім пухам!”— вырашыла я, — “Сваім уласным пухам...” Мне чамусыці не хадзелася думаць “нашым”, мне не хадзелася нікога трывожыць, нават бацьку маіх дзяцей. Калі зьявяцца птушаняты, яны адразу адчуюць цяплю майго пуху, і потым, калі ім трэба будзе стаць на крыло, калі ім трэба будзе ўзыляцець, яны будуць згадваць гэты мой цёплы і мяккі пух... Аблокі будуць нагадваць ім мой пух. І ім будзе лёгка і праста лётаць па небе. У бяздоныні яны заўжды будуць мець востараў цішыні, Мамін, мой востраў... Аблокі заўжды будуць нагадваць ім мой пух, маё цяплю. Аблокі будуць заўжды нагадваць ім Беларусь, Птушыны востраў, дзе яны ўпершыню сталі на крыло...

Я вырашыла, што сама агарну сваіх птушанятаў цяплом і пяшчотай, і сама пастаўлю іх на крыло, і толькі тады начала шукаць сабе пару. Большаясьць маіх сябровак знайшлі сабе пару яшчэ ў пералёце. А я толькі тут, на востраве.

Але спачатку была туга... Сяброўкі будавалі гнёзды, ладзілі сваё шчасльце... Удзень я дапамагала ім, а падвечар, стомленая, кульгала на бераг... Хадзіць па зямлі я так і не навучылася... Толькі калі я ўзылятала ў неба, наступрач сонцу, якое так соладка цалавалася з даляглядам, з возерам цалавалася, я адчувала сваю моц і сваю дасканаласць, я ўзылятала над возерам наступрач вечароваму сонцу, каб перадаць апошнім, ужо затканым туманам сонечным промням сваю тугу... Тугу па моры... Усе так хутка забыліся на яго, нашае неўтаймоўнае, палкае, бурлівае і такое пяшчотнае мора. Рыбы хапала і тут. Смак іншы, але што ж... І хвалі шанталі... Цішэй, чым на моры, але што ж... А я пакутвала. Я сама прывяла ўсіх за сабою, да гэтага возера, на гэты востраў. А цяпер немагла пераадолець сваю тугу... Мора было глыбокім, амаль як неба, і ў ім, як у небе аблокі, пеніліся хвалі...

А зямлю я так і ня здолела палюбіць.

Гэта так дзіўна, калі доўга-доўга лунаеш сярод аблокаў, у бяздоныні, а потым спусцишся, асядзеш уніз, на зямлю...

Калі ляціш, рассыкаючы цішыню, чуеш толькі шум сваіх уласных крылаў... А тут, на зямлі столькі гукаў, рэзкіх, надрыўных, стракатых. Тут столькі мітусыні... Толькі ж ні ў небе, ні на моры ня выведзеши птушанятаک.

Нас з Чаем яднала памяць пра мора і памяць пра неба. І ён, як і я, насыў у сабе тугу, і пад вечар кульгай на бераг і ўзылятаў у неба... Калі нашыя сябры ладзілі свае гнёзды, адпачывалі, мы з ім узыляталі ў бяздоныне...

Вершы пра неба ня пішуць ў палёце.
Толькі акыны славяць, што ёсьць.
Марыцца лёгка хіба на ўзылёце,
Там, дзе ты будзеш, ці быў ужо госьць.

Зорку, як сонца, ня возьмеш у крылы,
Не прыхінеш, бо згарыш без съядоў.
Рэхам пустэча зноў поўніцца. Мілы...
У небе каханье, унізе — любоў.

У яго былі такія моцныя, прыгожыя крылы. У палёце ён быў бог. Ён любіў узылёт, як і я, ён любіў узылёт, бо ўзылёт расьсякаў тугу... Там, на зямлі, мы былі ці ня самымі няўклоднымі з усіх, а тут, у небе, нам не было роўных, і ня будзе роўных нашым дзецям, бо спачатку маё пер'е, мой пух у гняздзечку будуць нагадваць ім аблокі, а потым скрэзь усё жыцьцё аблокі будуць нагадваць ім мой пух, маё пер'е, мае крылы, якія заўжды падтрымаюць і ахінуць, адвядуць небясьпеку і дапамогуць узыняцца з зямлі...

Усё склалася неяк само па сабе, незаўважна і хутка. У птушак заўжды ўсё стаецца вельмі хутка, імгненна. Як узылёт...

Я не пасьпела выкласыці пухам нашае гняздзечка. Ужо, калі яйкі зьявіліся, і я грэла іх сваім целам, толькі тады я пачала вышчыпваць пух і падкладаць яго пад яечкі... Яшчэ да зъяўлення на съвет я спавівала сваіх будучых птушанятак аблокамі. Каб яны не баяліся вышыні, каб яны мроўлі небам, і любілі ўзылёт... Я мушу навучыць іх лёгка і прыгожа хадзіць па зямлі, але спачатку я навучу іх лётаць...

Я ведала, што, пакуль сяджу ў гняздзечку, абкладаю сваіх будучых птушанятак пухам, да вострава, блізка-блізка да вострава падплылі людзі. І чайкі, усе, хто ўжо выседзеў, або не выседжваў сваіх птушанят, і мой Чай таксама... Яны кінуліся бараніць наш Птушыны востраў...

Я ўбачыла іх пазней. Дакладней, спачатку пачула. Пачула, як трывожныя галасы чаек сплятаюцца, вузлы ў небе вяжуць з адчайнымі жаночымі ўскрыкамі.

— Божа! Божа, за што?!

У лодцы была жанчына, мужчына і два хлапчукі. Мужчына спаў ці што. Жанчына старалася целам захінуць дзяцей і няўмела адбівалася, махала рукамі. А яе дзеці, хлопцы, адбіваліся ад майго Чая. Ён усё ніяк ня мог налаўчыцца дзеўбануць іх як сълед... Усе астатнія птушкі кружылі вакол лодкі, не падпускалі да вострава.

А я, калі прыўзыялася над гняздзечкам і ўгледзела іх, нашых нечаканых гасьцей, якіх мы, чайкі, а сразу прынялі, як ворагаў, як небясьпеку... Дык вось, як толькі я ўбачыла іх, а сразу быццам пачула, адчула ту ю жанчыну. Быццам у душу да яе зайшла. Заляцела. А можа, я і была яе душа?..

...Як я не заўважыла, што, калі мы, калі мы з дзецьмі адпльвалі ад берага, ён, мой калісці каханы, мой пакуль што муж, узяў з сабою бутэльку піва і бутэльку гарэлкі... Узяў брудна-карычневую “Крыніцу” і Двух стрыно-жаных буслоў.

Рыб, даючы нырца, не бярэ з сабою бутэльку. І зьмей, выпаўзаючы пагрэцца на сонца, не бярэ. І птах, узлятаючы ў неба, не бярэ... А чалавек, месца чыё між вадою і небам, між дном і бяздоњнем, можа ўзяць, каб забыцца. У чалавека ёсьць памяць, а ён хоча забыцца...

Я павінна была нешта зрабіць, там на беразе, да адпльщиця. Або не

плысьці нікуды. І дзяцей пакінуць на беразе. Але ж падумаць пра тое цяпер мне няма як...

Пакуль мы даплылі да таго вострава, грэблі ж, бяз стомы, грэблі па чарзе дзеци, а ён, мой былы каханы, але ж ніколі не закаханы ў мяне чалавек, спакваля выжлукцій беленькую са срыножанымі бусламі, потым брудна-карыйчневую, што ў нас завеца "Крыніца". У адной напой быў празрысты. У другой пеністы, шыпучы, як і бутэлька, съветла-карыйчневы... Я не магла яго спыніць, бо ён не кахаў мяне. А цяпер мы былі ў адной лодцы. Лодка ж не паплыве, калі сварыща. А бяз сваркі ён ніколі нікому бутэлькі не аддасць, калі там хоць на донцы плёскаецца гэтая атрута для душы. Спачатку ён нешта гаварыў, балбатаў, выклікаў нас на размову. Я нешта нават чыста механічна адказвала, а сама ня зводзіла вачэй з хлопцаў і хрысьцілася, малілася Богу, каб жа толькі нічога ня здарылася. Калі напоі скончыліся, ягоная балбатня сталася мармытаньнем, вочы з калісьці блакітнымі, а цяпер выцьвітымі, як ва ўсіх, хто любіць напіца, вясёлкамі, зрабіліся няўцямнымі, асалавелі. Ён пачаў пахрапваць. І мне стала спакайней.

Мы падплывалі да вострава, які называлі Птушыным. І з яго, таго вострава, проста на нас ляцелі чайкі. Цэлы вырай чаек. Яны зынжаліся. Восьвесь пацэляць дзюбаю проста ў вочы, проста ў сэрца.

— Назад, вяслуйце назад! — кричала я, захінаючы дзяцей.

Лодка хіснулася.

— На востраў! — мыркнуў бацька. — На востраў! Вы ж хацелі на востраў!

А хлопцы ўжо, кінуўшы вёслы, скапілі пустыя бутэлькі, адзін — празрыстую са срыножанымі бусламі, другі — брудна-карыйчневую з-пад "Крыніцы". Яны скапілі бутэлькі і пачалі адбівацца. Я павярнулася — проста на мяне ляцела вялізная Чайка. Ці можа гэта быў Чай? Я зірнула яму ў вочы, я павярнулася да яго, зірнула проста ў вочы і з жахам успомніла. Гэта ўжо было, гэта ўжо аднойчы было са мною... Я съніла аднойчы, што мяне пакахаў Арол, ці можа Коршак? А можа Чай?. І ў мяне настурач той птушцы праразасьлі крылы...

Мой меншы з усяе моць стукнуў Чая так, што той завіс нада мною, а потым упаў у ваду. Мой большы налёг на вёслы. Мы пасьпелі адплысьці.

Я азірнулася. Чай павольна ўздымаўся з вады. Наўздагон птушкі не палацелі.

А мы праз нейкі час прычалі да суседняга вострава, Безназоўнага.

Бацька так нічога і не здзіважыў. Ён не зразумеў, што мы прычалі да іншага вострава.

Як і сабакі, чайкі п'яных не чапаюць.

Мы ня сталі чакаць, пакуль чайкі выгадуюць сваіх птушанятак і зноў адляцяць з Птушынага вострава ў цёплыя краіны. Мы сталі абжываць свой востраў. Безназоўны. Для нас, прауда, ён меў назуву. Толькі мы вам яе ня скажам. Назуву свайго вострава, як і сваё сапраўднае імя, ня варта адкрываць людзям.

Пакуль мой каханы спаў у лодцы, якую дзеци прычалі да берагу, пакуль мой каханы, як немаўля спаў у лодцы-кальсцы, вада калыхала яго, а вецер сипяваў калыханку, я закапала ў ЗЯМЛЮ бутэлькі, адну са срыно-

жанымі бусламі, а другую з-пад “Крыніцы”. І зараз-жа пачула голас меншага:

— Мама, хадзі сюды, тут крыніца!

Большы прынёс бутэльку з-пад мінералкі, і мы набралі чысьцоткай, празрыстай, съцодзёной ВАДЫ, што імкліва выбівалася з-пад зямлі і нібы саромеючыся сваёй цноты, хавалася ў травах, у вербалозе...

— Як тут лёгка дыхаецца! — сказаў мой старэйшы, глынуўшы вады.

І я разам з сынамі ўздыхнула на поўныя грудзі, каб наталіць смагу душы гэтым гаючым ПАВЕТРАМ, каб душа разгарнула крылы.

Лес быў зъмешаны. Тут расылі хвоі з елкамі, і бярозы. А яшчэ арэшнік, травы, кветкі, мох, ягады, грыбы... Што за лес бяз моху, ягад ды грыбоў...

Пакуль дзееці шукалі гальлё і разводзілі АГОНЬ, я назьбірала амаль поўную пластыкавую бутэльку чарніц і суніц. І яшчэ знайшла пять крэпенькіх баравічкоў. Сыраежак ня брала. Пакінула на потым.

Сонца садзілася за далягляд. Ружовую, ліловую празрыстасць зацягваў лёгкі вэлюм туману. На tym беразе таксама нехта паліў вогнішча. І лёгка лёталі, разгарнуўшы моцныя крылы, усім добрай ночы жадалі клёкатам буслы. Цэлая сям'я. Пэўна, гэта з таго гнязда, што на вунь tym дубе...

Пачыналася маё новае, чалавече жыцьцё.